

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

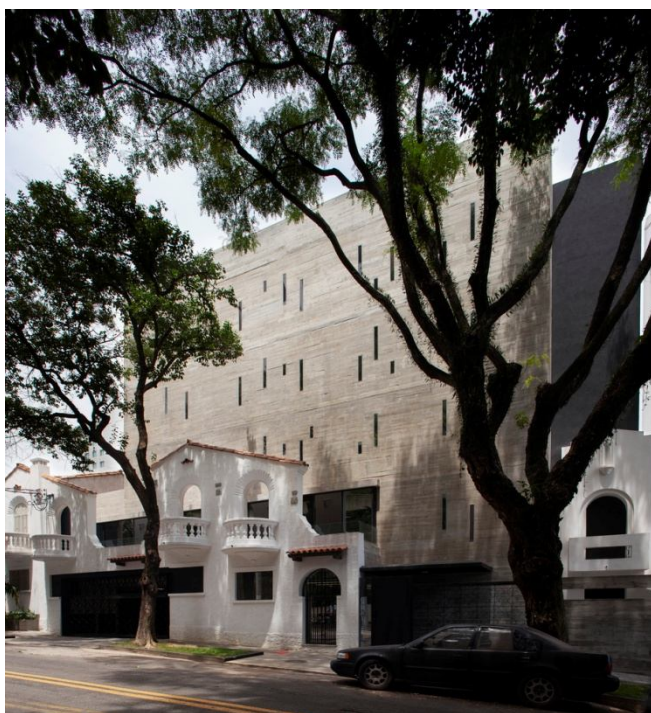
**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до організації самостійної роботи та проведення практичних занять
із навчальної дисципліни

**«ОСНОВИ РЕКОНСТРУКЦІЇ БУДІВЕЛЬ
ТА ОХОРОНА ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ»**

(для студентів 4 курсу спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021**

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи та проведення практичних занять із навчальної дисципліни «Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини» (для студентів 4 курсу спеціальності 191 – Архітектура та містобудування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. Г. О. Осиченко. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 48 с.

Укладач д-р арх., доц. Г. О. Осиченко

Рецензент

О. А. Попова, кандидат архітектури, доцент, завідувач кафедри архітектури будівель і споруд Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою архітектури будівель і споруд та дизайну архітектурного середовища, протокол № 9 від 3 березня 2021 р.

На 1-й сторінці використані світлини реконструкції будівлі Edith Blumenthal, 2020 р., арх. Kruchin Arquitetura. Джерело: <https://www.archdaily.com/>

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Програма навчальної дисципліни.....	7
2 Рекомендації до проведення практичних занять	8
3 Рекомендації до організації самостійної роботи студентів.....	10
4 Вимоги до оформлення і змісту альбому, історико-архітектурної довідки, паспорту та облікової картки пам'ятки архітектури.....	13
Список рекомендованих джерел.....	18
ДОДАТОК А Приклади оформлення паспорту та облікової картки пам'ятки архітектури	21
ДОДАТОК Б Приклади оформлення альбому практичних завдань..	26
ДОДАТОК В Словник архітектурних стилів та деталей.....	37

ВСТУП

Дисципліна «Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини» входить до циклу обов'язкових дисциплін, які викладаються студентам, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр архітектури» освітньої програми «Архітектура» спеціальності 191– Архітектура та містобудування. У вказівках наводяться головні методичні положення й рекомендації щодо проведення практичних занять та здійснення самостійної роботи з дисципліни.

Вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається на дисципліни Типологія будівель і споруд», «Інженерне обладнання будівель», «Сучасні архітектурно-будівельні конструкції» та є попередньою для дисциплін «Реконструкція історичного середовища», дипломне проектування та комплексне архітектурне проектування.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини» є здобуття студентами знань щодо теоретичних основ і методики реконструкції будівель, споруд, реставрації та основ охорони пам'яток архітектури. Головними завданнями вивчення дисципліни є такі:

- дати студенту знання з основних понять з реконструкції та реставрації будівель;
- освоїти принципи, методи та прийоми реконструкції та реставрації будівель і споруд різних історичних типів;
- знання алгоритму проектного процесу реконструкції будівель, складу проектної документації з реконструкції історичного середовища та пам'ятко охоронної документації;
- знання основ містобудівної реконструкції;
- знання основ міжнародного та вітчизняного права у сфері охорони пам'яток та історичного середовища міст.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

а) знати:

- основні поняття і терміни з реконструкції і реставрації будівель і споруд;
- принципи, методи та прийоми реконструкції будівель і споруд історичних типів сучасні теорії і підходи до реконструкції будівель і споруд;
- теоретичні основи та основні принципи реставрації пам'яток архітектури;
- знати і використовувати основи містобудівної реконструкції, види і типи реконструкції підсистем міста та історичного середовища;

б) вміти:

- виконувати проекти реконструкції будівель і споруд;
- використовувати нові теорії, підходи і методи реконструкції будівель і історичного середовища;
- виконувати документацію на пам'ятки архітектури: облікові картки, обміри будівель, фото фіксацію пам'яток;
- використовувати отриманні знання з реставрації і реконструкції будівель в проектуванні;
- дотримуватися вітчизняного і міжнародного законодавства в сфері охорони пам'яток при проектуванні;
- дотримуватися існуючих норм з реконструкції будівель і історичного середовища при проектуванні архітектурних і містобудівних об'єктів;

в) мати компетентності:

- застосовувати основні теорії проектування, реконструкції та реставрації архітектурно-містобудівних, архітектурно-середовищних і ландшафтних об'єктів, сучасні методи і технології, міжнародний і вітчизняний досвід для розв'язання складних спеціалізованих задач архітектури та містобудування.
- дотримуватися вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил, технічних регламентів, інших нормативних документів у сферах

містобудування та архітектури при здійсненні нового будівництва, реконструкції, реставрації та капітального ремонту будівель і споруд.

– усвідомлювати теоретичні основи архітектури будівель і споруд, основи реконструкції, реставрації архітектурних об'єктів та застосовувати їх для розв'язання складних спеціалізованих задач.

– Збирати, аналізувати й оцінювати інформацію з різних джерел, необхідну для прийняття обґрунтованих проєктних архітектурно-містобудівних рішень.

1 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1 Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини

Змістовий модуль 1.1 Основи реконструкції будівель і споруд

Розглядаються і аналізуються соціально-правові, економічні, містобудівні основи реконструкції, визначається мета і завдання реконструкції будівель і споруд. Вивчаються основні види, методи та прийоми капітального ремонту будівель і споруд та реконструкції; склад та зміст проектної документації на капітальний ремонт та реконструкцію будівель і споруд; види досліджень стану будівель і споруд, що підлягають реконструкції. Надається характеристика об'ємно-планувальних, конструктивних особливостей житлових будівель, що підлягають реконструкції. Досліджуються сучасні світові тенденції в реконструкції житлових, громадських і промислових будівель.

Змістовий модуль 1.2 Основи реставрації пам'яток архітектури

Розглядаються коротка історія реставрації, поняття пам'ятка архітектури, поняття реставрації та види реставрації, основні принципи сучасної реставрації відповідно до Венеціанської хартії. Вивчаються загальні особливості проектування при реставрації; види досліджень пам'яток при здійсненні реставрації; основні критерії, котрі визначають характер та обсяги проведення реставраційних робіт.

Змістовий модуль 1.3 Основи містобудівної реконструкції та охорона історико-архітектурної спадщини

Розглядаються загальні питання містобудівної реконструкції та питання реконструкції основних підсистем міста. Вивчається міжнародне право у сфері охорони пам'яток архітектури (Венеціанська хартія (1964), Нараський документ про автентичність (1994), Рекомендації по збереженню і сучасній ролі історичних територій (Найробі, 1976), Вашингтонська хартія (1987), Квебекська декларація (2008), Віденський меморандум (2015) та інші).

Розглядаються основні положення містобудівної охорони історичного середовища в світлі українського законодавства у сфері охорони пам'яток. Вивчаються існуючі методи і прийоми реконструкції історичного середовища; склад і зміст історико-архітектурних опорних планів міст та науково-проектної документації щодо визначення меж зон охорони пам'яток архітектури.

2 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Мета проведення практичних занять – поглиблені дослідження історичних об'єктів та об'єктів культурної спадщини. На заняттях виконуються облікова документація на пам'ятку архітектури Харкова у складі: історико-архітектурна довідка (за матеріалами досліджень об'єкта культурної спадщини), паспорт пам'ятки та облікова картка на пам'ятку архітектури та альбом креслень.

Таблиця 1 – Теми практичних занять

Тема	Зміст (план)	Кількість ауд. годин
1	2	3
Змістовий модуль 1.1		
Тема 1.1.1 Дослідження історичних об'єктів та об'єктів культурної спадщини	Класифікація архітектурних об'єктів за ступенем історико-культурної цінності. Категорії цінності та критерії оцінки архітектурної спадщини. Аналіз нормативних документів щодо виготовлення облікової документації для пам'яток архітектури. Склад та зміст облікової картки на пам'ятку архітектури	2
	Архітектурні дослідження об'єкту культурної спадщини. Види архітектурних обмірів об'єкта	2
	Обстеження і оцінка технічного стану об'єкту культурної спадщини. Архівні дослідження об'єкта	2

	культурної спадщини. Складання історико-архітектурної довідки	
--	---	--

Продовження таблиці 1

1	2	3
Змістовий модуль 1.2		
Тема 1.2.1 Облікова документація на пам'ятки архітектури	Аналіз нормативних документів щодо виготовлення облікової документації для пам'яток архітектури	2
	Облікова картка об'єкту культурної спадщини та паспорт пам'ятки архітектури. Збір архівних і проектних матеріалів по об'єкту культурної спадщини. Оформлення посилань на джерела інформації по об'єкту культурної спадщини. Оформлення облікової картки та паспорта об'єкту культурної спадщини по завданню. Виготовлення генплану території та фотофіксація об'єкта культурної спадщини за завданням	6
Змістовий модуль 1.3		
Тема 1.3.1 Дослідження історичних міст. Збереження цінного історичного середовища міст	Визначення ступеня збереженості та історико-культурної цінності забудови міста, історичного планування та панорам і силуетів міста. Зони охорони пам'яток архітектури. Режими нової забудови та використання територій в зонах охорони пам'яток архітектури. Нормативні вимоги до режимів зон охоронюваного ландшафту, зон охорони археологічного культурного шару, охоронних зон пам'яток та зон регулювання	4

	забудови. Ознайомлення з методами визначення меж зон охорони та прикладами історико-архітектурних опорних планів міст України	
--	---	--

Закінчення таблиці 1

1	2	3
	Дооформлення облікової картки та альбому об'єкта культурної спадщини. Виготовлення та вимоги до креслень. Оформлення планів, фасадів, перетинів об'єкта культурної спадщини. Здавання та захист облікової документації на пам'ятку архітектури	6

3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота – вид діяльності, що виконується студентами за завданням викладача без його безпосередньої участі, або будь-який вид діяльності, пов'язаний з оволодінням знань. Самостійна робота студентів (далі самостійна робота) є одним із видів навчальних занять студентів.

Самостійна робота проводиться з метою:

- систематизації та закріплення отриманих теоретичних знань із дисципліни «Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини»;
- поглиблення та розширення теоретичних знань з теорії охорони історичної спадщини;
- формування умінь з проведення досліджень пам'ятки для розроблення облікової документації на пам'ятку з метою внесення об'єкта культурної спадщини в державний реєстр;

- розвитку пізнавальних здібностей і активності студентів, творчої ініціативи, відповідальності й організованості;
- формування самостійності мислення, здібностей до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації.

Самостійна робота включає різні види практичних завдань (табл. 2) та пропонується проводити за наступним планом:

1. Опрацювання першоджерел, наукової літератури, архівні дослідження об'єкту культурної спадщини, обстеження і оцінка технічного стану об'єкту культурної спадщини, архітектурні обміри об'єкта. Складання історико-архітектурної довідки по об'єкту культурної спадщини.
2. Виконання історико-архітектурної довідки, паспорту та облікової картки об'єкту культурної спадщини.
3. Оформлення альбому практичних завдань з дисципліни.
4. Захист роботи та виступ на заняттях.

Таблиця 2 – Види завдань і максимальна кількість балів

Види завдань для самостійної роботи та засоби контролю	Розподіл балів
1	2
Змістовий модуль 1.1	20
Опрацювання першоджерел, наукової літератури, архівні дослідження об'єкта культурної спадщини, обстеження і оцінка технічного стану об'єкта культурної спадщини, архітектурні обміри об'єкта. Складання історико-архітектурної довідки по об'єкту культурної спадщини	8
Виконання креслень генплану, ситуаційної схеми та фотофіксації об'єкту культурної спадщини. Оформлення креслень та історико-архітектурної довідки об'єкта культурної спадщини	7
Активність на заняттях, поточний контроль	5
Змістовий модуль 1.2	30
Опрацювання першоджерел, наукової літератури, архівні дослідження об'єкту культурної спадщини, обстеження, уточнення архітектурних обмірів об'єкту та його деталей. Складання паспорту	12

та облікової картки об'єкту культурної спадщини	
Виконання креслень: плани поверхів, фасади, розрізи об'єкта культурної спадщини. Оформлення креслень, паспорту та облікової картки об'єкта культурної спадщини. Оформлення альбому креслень на пам'ятку архітектури	13
Активність на заняттях, поточний контроль	5

Продовження таблиці 2

1	2
Змістовий модуль 1.3	20
Активність на заняттях, доповідь	5
Дооформлення альбому креслень на пам'ятку архітектури, візуалізація об'єкта. Здача альбому	8
Дооформлення, уточнення паспорту та облікової картки об'єкта культурної спадщини. Здача паспорту та облікової картки об'єкта культурної спадщини. Захист роботи	8
Підсумковий контроль – екзамен	30

Для виконання досліджень пам'ятки архітектури студенти поєднуються у спільні групи (по 2–3 людини) в залежності від складності об'єкту культурної спадщини. Можливо одноосібне виконання практичних завдань.

Освоєння дисципліни включає виконання альбому практичних завдань з кресленнями, паспорту та облікової картки пам'ятки архітектури (приклади див. у дод. А).

Альбом практичних завдань включає виконання креслень будівлі пам'ятки. Це практичне завдання з дисципліни «Основи реконструкції будівель і охорона історичної спадщини» є комплексним, оскільки 3D– модель будівлі пам'ятки виконується студентами паралельно на дисципліні «Архітектурне моделювання» під керівництвом викладачів цієї дисципліни.

Об'єкт культурної спадщини для досліджень вибирається з переліку пам'яток архітектури, щойно виявлених об'єктів або цінної історичної забудови міста Харків. Але студент має право пропонувати власний об'єкт для досліджень з іншого міста або населеного пункту.

4 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ І ЗМІСТУ АЛЬБОМУ, ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ ДОВІДКИ, ПАСПОРТУ ТА ОБЛІКОВОЇ КАРТКИ ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ

Вимоги до оформлення альбому практичних завдань з дисципліни:

1. **Історико-архітектурна довідка** об'єкта культурної спадщини містить коротку історичну довідку про будівництво об'єкта та його функцію, інформацію про автентичність об'єкта, його цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду, а також дані історико-архівних досліджень, архітектурних, мистецтвознавчих, бібліографічних та містобудівних вишукувань (при наявності). При її виконанні студент орієнтується на вимоги нормативного документа «Порядок обліку об'єктів культурної спадщини», який затверджений наказом Міністерства культури України від 27 червня 2019 року № 501, розділ 2 п. 3.

Послідовність викладення інформації в історико-архітектурній довідці повинна відповідати вимогам нормативів. Історична (історико-архітектурна) довідка на об'єкт культурної спадщини (будівлю, споруду, комплекс) повинна містити:

а) у текстовій частині:

- загальні відомості про історичний та містобудівний розвиток місцевості, де знаходиться досліджуваний об'єкт;
- охоронний статус об'єкта дослідження та території, на якій він розташований;
- інформацію про формування історичної садиби (для будівель, споруд) в хронологічних межах наявних архівних матеріалів;
- короткі відомості про замовника будівництва, первісну функцію будівлі (споруди). Якщо замовник будівництва є відомим історичним чи культурним діячем, до історичної (історико-архітектурної) довідки мають бути включені його біографічні дані;

- атрибуцію будівлі (споруди): авторство, дата (час, період) будівництва із зазначенням дат (часу, періодів) наступних добудов, перебудов, реставрацій тощо;

- короткі біографічні відомості про архітектора, скульптора, художника, архітектурну школу, в окремих випадках – відомості про фірми, які брали участь у створенні об'єкта;

- аналіз розпланувально-просторового та стильового вирішення будівлі (споруди) з визначенням її історико-культурної цінності;

- відомості про видатних особистостей та події, пов'язані з досліджуваним об'єктом;

- основні характеристики сучасної містобудівної ситуації навколо об'єкта та/або в місці його розташування;

- виписки з історико-архівних джерел;

- перелік архівних та літературних джерел;

- перелік архівних та натурних фотоілюстрацій;

б) в ілюстративній частині:

- історичні плани території (садиби), на якій розташований досліджуваний об'єкт;

- іконографічні матеріали – фотокопії творів образотворчого мистецтва, архівні фотографії об'єкта дослідження та місцевості, прилеглої до його місця розташування;

- первісний архівний проект, а за його відсутності – пізніші обміри, аналогічну забудову;

- фотокопії історико-архівних документів по садібі (описи, плани, купчі тощо);

- портрет архітектора (за наявності).

За відсутності проектних креслень, даних про дату (час, період) зведення будівлі (споруди), автора, відомостей про будівельні періоди, а також інших конкретних матеріалів, наводяться загальні характеристики та іконографія

історичної місцевості, оцінка історико-культурної цінності об'єкта дослідження в контексті розвитку вітчизняної архітектури.

По виконанню ілюстративної довідки інформація з неї заноситься в паспорт та облікову картку пам'ятки архітектури.

2. Паспорт пам'ятки та облікова картка пам'ятки архітектури виконується відповідно до вимог «Порядку обліку об'єктів культурної спадщини». Шаблон документів надається в спеціальному архіві дисципліни «Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини», що створений на Google-диску. Доступ до архіву студенти отримують на першому практичному завданні. Приклад оформлення документів наведений в додатку А.

При оформленні п. 11,14 паспорта та п. 4 облікової картки об'єкту культурної спадщини важливо правильно виконувати опис стилю та архітектурних деталей будівлі. Для ознайомлення з термінологією архітектурних стилів рекомендується спиратися на джерела:

– Кох В. Энциклопедия архитектурных стилей. [Електронний ресурс] / В. Кох. – Режим доступу: <http://books.totalarch.com/n/0639>, вільний (дата звернення 10.02.2021);

– Короткий словник-довідник / За заг. ред. А. П. Мардера. – Київ, Будівельник, 1995. – 335 с.

– Історія української архітектури / Ю. С. Асєєва, В. В. Вечерський, О. М. Годованюк та ін. – Київ : Техніка, 2003. – 427 с.

– Тимофієнко В. Архітектура і монументальне мистецтво: терміни та поняття / В. Тимофієнко. – Київ : Головкивархітектура, 2002. – 470 с.

Рекомендується також скористатися додатком В, де представлені особливості архітектурних стилів кінця XIX – початку XX століття (класицизм, готика, псевдоготика, ампір, модерн, мавританський стиль та конструктивізм) в їх ознаках та основних деталях, а також словник окремих найбільш розповсюджених архітектурних елементів та деталей будівлі.

2. Обсяг **альбому** залежить від складності об'єкта дослідження і складається з аркушів формату А2. Листи повинні бути прошиті та пронумеровані. Титульний лист повинен бути оформлений відповідно до зразка (рис. 1). Крім паперової версії викладачам здається альбом і всі завдання в електронному вигляді. **Альбом** включає креслення пам'ятки архітектури за обмірами, фото фіксацію об'єкта та текст історико-архітектурної довідки. Використовується на кресленнях шрифт в 14 кегль, одинарний інтервал. Креслення пам'ятки архітектури містять: схему генерального плану з межами ділянки об'єкта, плани поверхів будівлі, фасади, розріз (и) та 3д модель будівлі.

<p>МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ</p> <p>ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА</p> <p>Факультет АДОМ</p> <p>Кафедра архітектури будівель і споруд та дизайну архітектурного середовища</p> <p>Альбом практичних завдань з навчальної дисципліни «Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини»</p> <p>_____</p> <p>(позначається назва пам'ятки архітектури та її сучасна адреса)</p> <p>Виконав(ла) ст. гр. _____ П. І. Б студента</p> <p>Керівник д-р арх. Г. О. Осиченко</p> <p>Харків 202_</p>

Рисунок 1 – Зразок оформлення титульного аркушу альбому практичних завдань

За наявності в альбомі представляються іконографічні матеріали по будівлі, історичні світлини і плани з історичної довідки. Всі іконографічні матеріали в альбомі, повинні мати посилання на джерело інформації: назву архіву та номер фонду або справи, прізвище фотографа, назву книги або рукопису, або посилання на Інтернет – джерела тощо. Приклад оформлення аркушів альбому подано в додатку Б.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Касьянов В. Ф. Реконструкция жилой застройки городов: учеб. пособие по направлению «Стр-во» / В. Ф. Касьянов. – М. : АСВ, 2005 . – 223 с.: ил. – Існує електронна версія. – Режим доступу: <https://elima.ru/books/?id=1540>, вільний. – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана
2. Вольфсон В. Л. Реконструкция и капитальный ремонт жилых и общественных зданий: справ. производителя работ / В. Л. Вольфсон, В. А. Ильяшенко, Р. Г. Комисарчик . – 2-е изд., репр. – М. : Стройиздат, 2003. – 252 с. : ил. – Існує електронна версія. – Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/22792/> , вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана
3. Кодін В. О. Основи реконструкції історичних міст : навч. посібник / В. О. Кодін ; Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2009. – 172 с.
4. Ранинский Ю. В. Памятники архитектуры и градостроительства : учебн. пособие / Ю.В. Ранинский. – М. : Высшая школа, 1988. – 63 с.
5. Реконструкция и обновление сложившейся застройки городов : Учебн. пособие для вузов / под общей ред. П. Г. Грабового и В. А. Харитонов. – М : Изд-ва АСВ и Реалпроект, 2005. – 624 с. – Існує електронна версія. – Режим доступу: http://books.totalarch.com/reconstruction_and_renovation_of_the_Existing_building_of_the_city, вільний. – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана
6. Асаул А. Н. Реконструкция и реставрация объектов недвижимости / А. Н. Асаул, Ю. Н. Казаков, В. И. Ипанов – С.-Петербург, 2005. – 288 с. – Існує електронна версія. – Режим доступу: <http://books.totalarch.com/node/5438> , – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана
7. Прядко В.Н. Обследование и реконструкция жилых зданий – Макеевка : ДонНАСА, 2006. – 156 с. – Існує електронна версія. – Режим доступу: <http://books.totalarch.com/node/1936> , вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана
8. Реконструкция зданий и сооружений.// А. Л. Шагин, Д. Ф. Гончаренко, Ю. В. Бондаренко, В. Б. Гончаров – М. : Высшая школа, 1991. – 352 с. – Існує електронна версія. – Режим доступу: http://books.totalarch.com/reconstruction_of_buildings_and_structures_1991, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана
9. Реставрация памятников архитектуры / С. С. Подъяпольский, Г. Б. Бессонов, Л. А. Беляев, Т. М. Постникова. – М. : Стройиздат, 1988. – 264 с. – Існує електронна версія. – Режим доступу: http://books.totalarch.com/restoration_of_monuments_of_architecture , вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана
10. Миловидов Н. Н. Реконструкция жилой застройки / Н. Н. Миловидов, В. А. Осин, М. С. Шумилов. – М. : Высшая школа, 1980. – 240 с. – Існує електронна версія. – Режим доступу: http://books.totalarch.com/reconstruction_of_residential_buildings , вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

11. Акуленко В. І. Міжнародне право охорони культурних цінностей [Електронний ресурс]. / В. І. Акуленко, В. В. Максимов. – Режим доступу: <http://www.zakony.com.ua/juridical.html?catid=41696>; вільний – (дата звернення: 3.02.2021). – Назва з екрана

12. Прибега Л. Національна нормативно-правова та міжнародна охорона культурної спадщини [Електронний ресурс]./ Л. Прибега. – Режим доступу: <http://spadshina.com.ua/File/Pribega.doc>; вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

13. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини: прийнята ЮНЕСКО 16.11.1972 р., ратифікована Указом Президії Верховної Ради УРСР від 04.10.1988 р. № 6673-XI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_089, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

14. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини: прийнята ЮНЕСКО 17.10.2003 р., приєднання України – згідно Закону України від 06.03.2008 р. № 132VVI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_d69, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

15. Гаазька Конвенція про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту: підписана 14.05.1954 р., ратифікована СРСР (дата передачі ратифікаційної грамоти СРСР – 04.01.1957 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_157, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

16. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи: прийнята 03.10.1985 р., ратифікована Законом України від 20.09.2006 р. № 165VV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_226, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

17. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини: підписана 16.11.1992 р., ратифікована Законом України від 10.12.2003 р. № 1369VIV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgiVbin/laws/main.cgi?nreg=994_150

18. Конвенція про охорону підводної культурної спадщини: прийнята ЮНЕСКО 02.11.2001 р., ратифікована Законом України від 20.09.2006 р. № 164-V. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_c52, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

19. Європейська ландшафтна конвенція: підписана 20.10.2000 р., ратифікована Законом України від 07.09.2005 р. № 2831VIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_154, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

20. «Порядок розроблення історико-архітектурного опорного плану населеного пункту», затверджений наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 02.06.2011р. № 64. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0781-11#Text> , вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

21. ДБН Б.2.2-3:2012 «Склад та зміст історико-архітектурного опорного плану населеного пункту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://kbu.org.ua/assets/app/documents/dbn2/23.1.%20%D0%94%D0%91%D0%9D%20%D0%91.2.2-](http://kbu.org.ua/assets/app/documents/dbn2/23.1.%20%D0%94%D0%91%D0%9D%20%D0%91.2.2-3~2012.%20%D0%A1%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE-%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82.pdf)

3~2012.%20%D0%A1%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE-%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82.pdf, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

22. ДСТУ Б Б.2.2.- 10:2016 «Склад та зміст науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndpi.com.ua/articles/28.pdf> , вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць» від 13.03.2002 р. № 318 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318-2002-%D0%BF#Text> , вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

ДОДАТОК А

Приклади оформлення
паспорту та облікової картки пам'ятки архітектури

**Паспорт пам'ятки архітектури місцевого значення
виконаний студенткою 4 курсу С. Козлицькою, 2020 рік**

Керівники роботи д-ра арх., професор Г. О. Осиченко та доц. Н. І. Криворучко

ПАСПОРТ
об'єкта культурної спадщини

Волзько-Камський банк (нині – Харківський академічний театр ляльок ім. Афанасьєва) (найменування об'єкта)
--

вид	тип	категорія пам'ятки
архітектура	споруда	місцевого значення

1. Дата утворення об'єкта:

1906 – 1907 р.
----

2. Місцезнаходження об'єкта:

Харківська область, м. Харків, Київський район, пл. Конституції, 24
---

3. Охоронний № пам'ятки:

№ 75 в обласному списку
----

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Рішення Харківського облвиконкому від 30.04.1980 № 334
--

5. Наявність охоронних дощок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

-
---

6. Власник:

Комунальне майно м. Харків
----

7. Користувач:

Харківський академічний театр ляльок ім. Афанасьєва
---

8. Охоронний договір:

Не має
----

9. Функціональне використання:

сучасне	первісне	інші (протягом часу існування об'єкта)
Театр ляльок (з 1968 р.)	Будівля Волзько-Камського банку (1907 –1917 рр.)	1. Перше акціонерне товариство «Транспорт» (1917 –1929 рр.) 2. Харківський Укргідропроєкт (1948 –1953 рр.) 3. Харківська філармонія (1953 –1960 рр.)

10. Історичні дані про об'єкт:

<p>1902 –1903 рр. – початок будівництва;</p> <p>1906 –1907 рр. – завершення будівництва;</p> <p>1960 р. – початок масштабної реконструкції з переплануванням внутрішніх приміщень (арх. Б.Г.Клейн та арх. Е. А. Любомилова, художники – А. М. Щеглов, І. І. Міцкевичуте, В. І. Маяцький, Ю. Б. Брезвин);</p> <p>1968 р. – завершення реконструкції.</p>
---

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль у навколишньому середовищі	<p>Об'єкт розташований за адресою: пл. Конституції, 24; у Київському районі, входить до історичного ядра міста Харкова. Площа Конституції відрізняється великою кількістю пам'ятників архітектури, розташованих уздовж неї. Ляльковий театр разом із трьома об'єктами – пам'ятками архітектури (Санкт-Петербурзький банк, нині – Харківське обласне управління ООО Ощадбанк, Торговий банк – Будівля науки і техніки та Земельний банк – Харківський автотранспортний технікум), що примикають до нього та запроектовані О. М. Бекетовим, утворює цілісний архітектурний ансамбль.</p> <p>Будівля Харківського академічного театру ляльок не відрізняється поверховістю від інших, що знаходяться поряд. Має три поверхи та мансарду, оточуючі будівлі 2 –3-поверхові</p>
Ландшафт	Урбанізований ландшафт
Опис об'єкта	<p>Побудований уздовж червоної лінії забудови східної лінії центральної міської площі м. Харкова за адресою: площа Конституції, 24; має т-подібний периметр. Разом із Санкт-Петербурзьким банком (нині – Харківське обласне управління ООО Ощадбанк), а також Торговим банком (Будівля науки і техніки) та Земельним банком (Харківський автотранспортний технікум) нинішній Театр ляльок складає цілісну унікальну об'ємно-просторову композицію, що прикрашає одну із центральних площ м. Харкова. Будівля триповерхова з мансардою, у стилі модерн. Оригінальність декоративних форм будівлі дуже помітна саме у пластичному оздобленні. Центральна частина фасаду вертикально розчленована пілястрами з об'ємним геометричним завершенням, а горизонтально – підвіконними дзеркалами та французькою ростовкою. Фасад будівлі акцентований за допомогою двох масивних великих пілястр, які зверху увінчуються горельєфами носових частин кораблів з рульовими у вигляді ведмежих маскаронів у лаврових вінках переможців</p>

Опис території об'єкта	Стан території об'єкта – задовільний. Благоустрій не розроблено, присутні дерева та асфальтоване покриття дороги
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, номер акта технічного стану	Інформація щодо акта технічного стану відсутня. Несучі конструкції не ускладнені і будівля має задовільний стан.
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Характер інженерного обладнання: опалення, водогін, каналізація, освітлення й електрична мережа, вентиляція, кондиціонування, слабкоструміві мережі

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Санкт-Петербурзький банк (нині – Харківське обласне управління ООО Ощадбанк), Торговий банк (Будівля науки і техніки) та Земельний банк (Харківський автотранспортний технікум)
---

13. Територія об'єкта:

Площа	≈ 12 500 м ²
Опис меж території об'єкта	Головний фасад об'єкта виходить на площу Конституції. На північному заході територія лялькового театру межує з територією колишнього Санкт-Петербурзького банку (нині Ощадбанка), на південному сході – з колишнім Торговим банком (нині Будинки науки та техніки). Дворовий фасад будівлі примикає до житлової забудови, яка розташована уздовж вул. Пушкінська

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Харківський академічний театр ляльок – це неперевершений зразок стилю модерн. Центральна частина головного фасаду будівлі прикрашена масивними пілонами, які увінчуються рострами (носовими частинами кораблів), зберігається абсолютна симетрія, хвилястий карниз із яскравою вставкою із мозаїки акцентує центр композиції (вісь симетрії). Вертикально фасад розчленовано за допомогою пілястр із об'ємним декоративним геометричним завершенням вгорі, горизонтально – підвіконними дзеркалами із французьким рустом. На головному фасаді кожне вікно третього поверху увінчане невеликими мозаїчними панно із блакитної мозаїки, з використанням рослинного орнаменту та природніх форм. Тут простежуються невеличкі відгуки саме українського модерну. Бокові частини фасаду із широкими арками входів підкреслені французьким рустом та войовничими і мужніми маскаронами, що відіграють роль замкового каменя, які на перший погляд непомітні, що робить загальний силует фасаду ще більш монументальним. Тільки придивившись, можна побачити архітектурні акценти у вигляді мережива лобового карнизу, тригліфів, порталу центрального входу, підкресленого карнизом на модульонах, які пом'якшують «суворий» вигляд загального силуету і доповнюють унікальність загальної картини, створюють неповторне враження на глядача. Видатний
--	--

	архітектор Олексій Миколайович Бекетов, запроектував цілісний ансамбль на площі Конституції (саме Волзько-Камський банк був однією із складових цього ансамблю), що й понині прикрашає центр нашого міста.
--	--

15. Зони охорони пам'ятки: не визначені на момент дослідження, територія об'єкту входить до меж історичного ареалу м. Харків, які визначені науково-проектною документацією «Історико-архітектурний опорний план м. Харків. Визначення меж історичного ареалу».

Організація-розробник науково-проектної документації «Історико-архітектурний опорний план м. Харків. Визначення меж історичного ареалу»	Український державний науково-дослідний та проектний інститут УКРНДПРОЕКТРЕСТАВРАЦІЯ м. Харків
Дата розроблення науково-проектної документації	2019 р.
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	Наказ Міністерства культури України від 27.02.2020 № 1199
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	—

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
немає	—	—	—

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Виконавець	Підрядна організація
Реконструкція головного фасаду – створення унікального панно з мозаїки, ремонтні роботи, перепланування внутрішнього простору будівлі.	1960 – 1968 рр.	—	Русинов П. І. Любомилова Є. О.	—

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	—
Іконографічні матеріали	1. https://www.livejournal.com/ – Живий Журнал 2. https://nakipelo.ua/ - медіапроект «Накипело» 3. https://ru.wikipedia.org/ – вільна енциклопедія
Архівні матеріали	—

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Схема генерального плану з межами ділянки об'єкта	1	лютий 2020 р.	С. Козлицька
Обміри:			
Поперхові плани	4	квітень 2020 р.	С. Козлицька
Креслення фасадів	1	квітень 2020 р.	С. Козлицька
Розрізи	2	квітень 2020 р.	С. Козлицька
Фотофіксація:			
Фото загального вигляду	2	лютий 2020 р.	С. Козлицька
Фото фрагментів	5	лютий 2020 р.	С. Козлицька
Фото деталей	4	лютий 2020 р.	С. Козлицька
Фото інтер'єрів	5	лютий 2020 р.	С. Козлицька

Паспорт склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
ХНУГХ ім. О. М. Бекетова	студент	С. Козлицька		квітень 2020 р.

Керівник органу охорони культурної спадщини

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

**Облікова картка об'єкта культурної спадщини складена
студенткою 4 курсу Є. Добровольською, 2020 рік**

Керівники роботи д.арх., професор Г. О. Осиченко та доц. Н. І. Криворучко

**ОБЛІКОВА КАРТКА
об'єкта культурної спадщини**

Садибний двоповерховий будинок з чотирма колонами по вулиці Чернишевського, 14
у м. Харкові

вид	тип	категорія пам'ятки
Архітектура	споруда	місцевого значення

1. Дата утворення об'єкта:

1808 –1814 рр.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Харківська обл., м. Харків, Київський район, вул. Чернишевського, 14

3. Охоронний № пам'ятки:

№ 696 в обласному списку

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Рішення Харківського облвиконкому від 30.04.1980 №334

5. Функціональне використання:

сучасне використання	первісне призначення	інші (протягом часу існування об'єкта)
Науково-дослідний реставраційний центр	Житлова функція, житловий особняк посадовця – міського секретаря Дмитра Сердюкова	в 1917 р. розміщувався дивізіон білогвардійців, потім Харківський аероклуб

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	В історичному передмісті Харкова по вулиці Чернишевського, 14
Характеристика об'єкта	Двоповерховий будинок побудований в характерному для дореволюційних часів строгому класичному стилі. У композиції фасадів також використовувалися деякі форми з давньогрецької архітектури. Фасад будівлі прикрашає портик на два поверхи. Білосніжні колони головного портика обрамляють головний вхід у будівлю, що має п-подібний план, та тримають балкон другого поверху. Серед деталей фасаду виділяються рустований перший поверх, сандрики вікон та карниз з сухариками
Наявність творів мистецтва	—

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Ансамбль включає головний корпус садиби на два поверхи, два бокових флігелі та господарські споруди на ділянці
--

8. Ступінь схоронності об'єкта:

добрий, задовільний, незадовільний, аварійний	Задовільний стан. Будинок зведений з цегли; фасади оштукатурені, мають неглибокі тріщини; вікна не пошкоджені
--	--

9. Наявність науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Ремонт (реставраційний) частини фасаду будівлі	2012 (рік здійснення ремонтно-реставраційних робіт)	ТОВ «Авега»	на час дослідження не виявлено

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Схема генерального плану з позначенням межі ділянки об'єкту	1	Травень 2020	Є. Добровольська
План першого поверху	1	Травень 2020	Є. Добровольська
Фасади будівлі	1	Травень 2020	Є. Добровольська
Фото загального вигляду об'єкта	3	Травень 2020	Є. Добровольська
3D – модель об'єкта	1	Травень 2020	Є. Добровольська

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
ХНУГХ ім. О. М. Бекетова	студент	Є. Добровольська		квітень 2020 р.

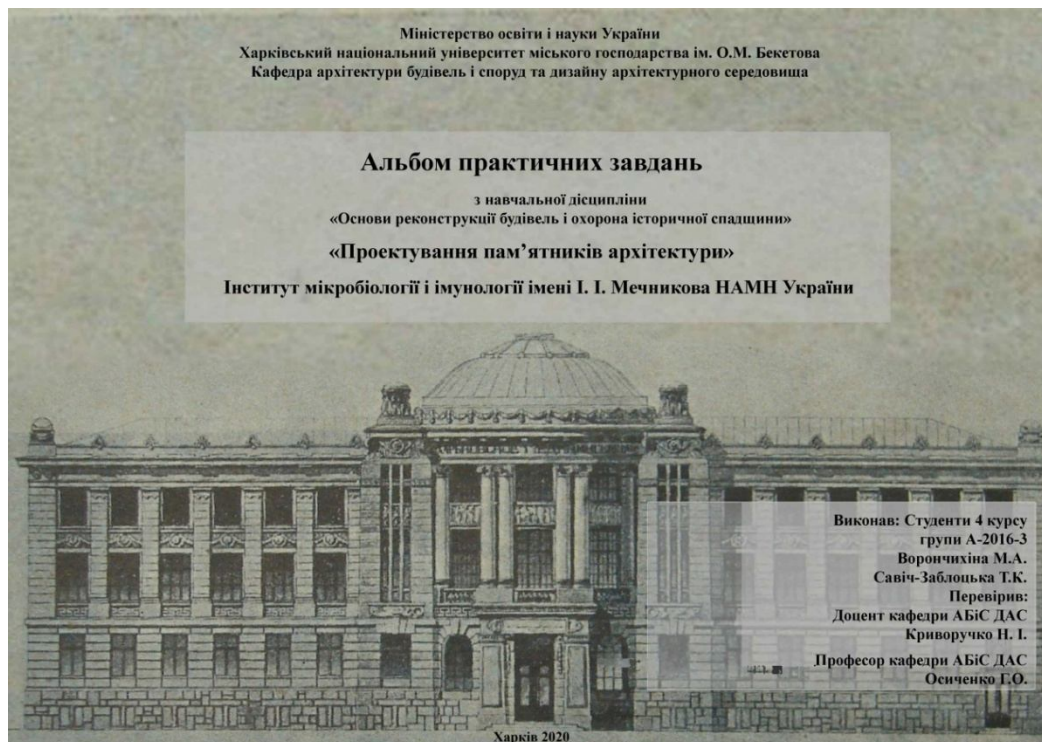
Керівник органу охорони культурної спадщини

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

ДОДАТОК Б

Альбом практичних завдань з дисципліни «Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини» виконаний студентками 4 курсу Т. Савіч-Заблоцька та М. Ворончихіна, 2020 рік

Керівники роботи д-р арх., професор Г. О. Осиченко та ст. викл. Д. М. Гура

Історична довідка

У 1913 році в харківській пресі з'явилися замітки про заплановане відкриття в Харкові нової грандіозної будівлі і не просто будівлі, а палату. Належав він не приватній особі - якомусь аристократу або нащадку старовинного роду. Господарем палати була ціла організація - Харківське медичне товариство. Харківське медичне товариство виникло в 1861 році за ініціативою професора Вільгельма Грубе. Спочатку це було чисто професійне об'єднання лікарів, в якому медики могли вивчати досвід один одного і обмінюватися досягненнями. Але дуже швидко діяльність товариства вийшла за вузькі рамки суто професійних інтересів, вони почали надавати допомогу перш за все малозабезпеченим жителям Харкова і губернії, створювати лікувальні та наукові медичні установи. Більшість установ медичного товариства - лікарня, Пастеровський і бактеріологічний інститути, хіміко-мікроскопічний кабінет, аптека, а ще бібліотека зі збиранням в 50 тисяч томів - розміщувалися на одному місці, в одній-і двоповерхових флігелях з різними прибудовами і надбудовами, на Пушкінській вулиці. Необхідно було нове, велике і просторе приміщення. У 1910 році медичне товариство створило будівельну комісію. Її головою став відомий лікар Володимир Бобін, а в якості консультанта запрошений самий, мабуть, маститий харківський архітектор - Олексій Бекетов. На його рахунок за двадцять років роботи був не один десяток і житлових, і громадських будівель, багато з яких прикрашають Харків. Спершу члени комісії бажали влаштувати конкурс на створення проекту нової будівлі медичного товариства. Як написав потім у статті для архітектурного журналу «Зодчий» Бекетов: «Однак з перших же кроків діяльності комісії з'ясувалося, що ніякий конкурс не може дати бажаних результатів, тому що занадто суперечливі і різноманітні вимоги фахівців-лікарів кожної галузі. На загальних зборах було ухвалено вирішити цю задачу не по конкурсу, а шляхом спільного рішення цілого ряду експертних проектів, одним архітектором спільно з представниками кожної окремої спеціальності, щоб таким шляхом підійти поступово до найбільш раціонального способу вирішення завдання». Іншими словами, щоб не пояснювати кожен раз новому архітекторові, що ж необхідно харківським лікарям, і уникнути зайвих витрат на гонорари, медики вирішили запросити для будівництва одного архітектора. Оскільки Бекетов був уже в курсі справи, він і став розробником проекту. Бекетов виклав 8 ескізів, перші з яких члени будівельної комісії медичного товариства затвердили проект. На самому початку роботи з'ясувалося, що найперша комісія, яка розробляла завдання з будівництва будівлі медичного товариства на рік раніше, в 1909-м помилилася в розрахунках і неправильно порахувала загальну кубатуру будівлі. Члени першої комісії не тільки спочатку виходили з невірних даних, а й забули «забути» про деякі приміщення, наприклад, службові квартири та всі підвальні приміщення. У підсумку об'єм будівлі склав близько 3000 кубічних сажнів, або трохи більше 29 тисяч кубометрів. Будівництво почалося в 1911 році, а вже в 1913 будинок був готовий до відкриття. Масштаб нової будівлі медичного товариства вражав, тому його стали називати «Палац медицини». Бекетовський Палац медицини був перемисловим класицизмом, великий архітектор змішав кілька стилів, додавши риси і ренесансу, і модного тоді модерну. Це була і є досі одна з прекрасних бекетовських перлин, неповторна зовні і раціональна всередині, в проекті яких враховані всі вимоги замовників і навколишньої ситуації. Це дійсно змінило вигляд забудови, виділивши палату із загального ряду і зробивши його домінуючим м'яким пейзажу. Будівля Харківського інституту мікробіології та імунології є прямокутним (60м x 120м) триповерховим об'ємом на високій цоколі з парними ризалітами, що підкреслюють круглу в плані центральну частину будівлі - подову ротонду. В бічних крилах збереглися французький руст, пілястри з намістовим завершенням і лопатки, геометричний малюнок мезонд, лобовий карниз складного профілю з великим виносом на кроквяних, медальйони в обрамленні лаврових вінків і гірлянд з барельєфним зображенням чоловічих профілів, а також парнієт, кілеподібні тумби його прикрашені пальметтами. Домінують ж Мечниковський інституту служать центральна кругла частина з купольним завершенням на парних двоохисних колонах іонічного ордеру з карнизом великого виносу на модульонах, сценими з життя давньогрецьких лікарів, витонченою балюстрадою і порталом парадного входу на масивних колонах з антаблементом, прикрашеним пам'ятною табличкою (напис не зберігся), яку з боків відтіняють ризаліти з барельєфним зображенням муз, увінчані тумбами з чотирма грифонами, на стінах яких покриті круглі ваони. Ще більш розкішним був інтер'єр будівлі. Так, парадні сходні були виготовлені з мармуру італійською фірмою «Франческо Котті» і коштували близько 10 тисяч рублів. Недешеві були і інші обставини.

«Уроцистого відкриття» будівлі Харківського медичного товариства, зведеного архітектором Олексієм Бекетовим, історія так і не зафіксувала. Але важливіше те, що функцію свою будівля виконувала справно, з першого і до сьогоднішнього дня. За всі роки будівля жодного разу не змінила функції - зараз там знаходиться НДІ мікробіології та імунології імені І. І. Мечникова.

Рисунок Б.1 – Титульний лист альбому та історико-архітектурна довідка

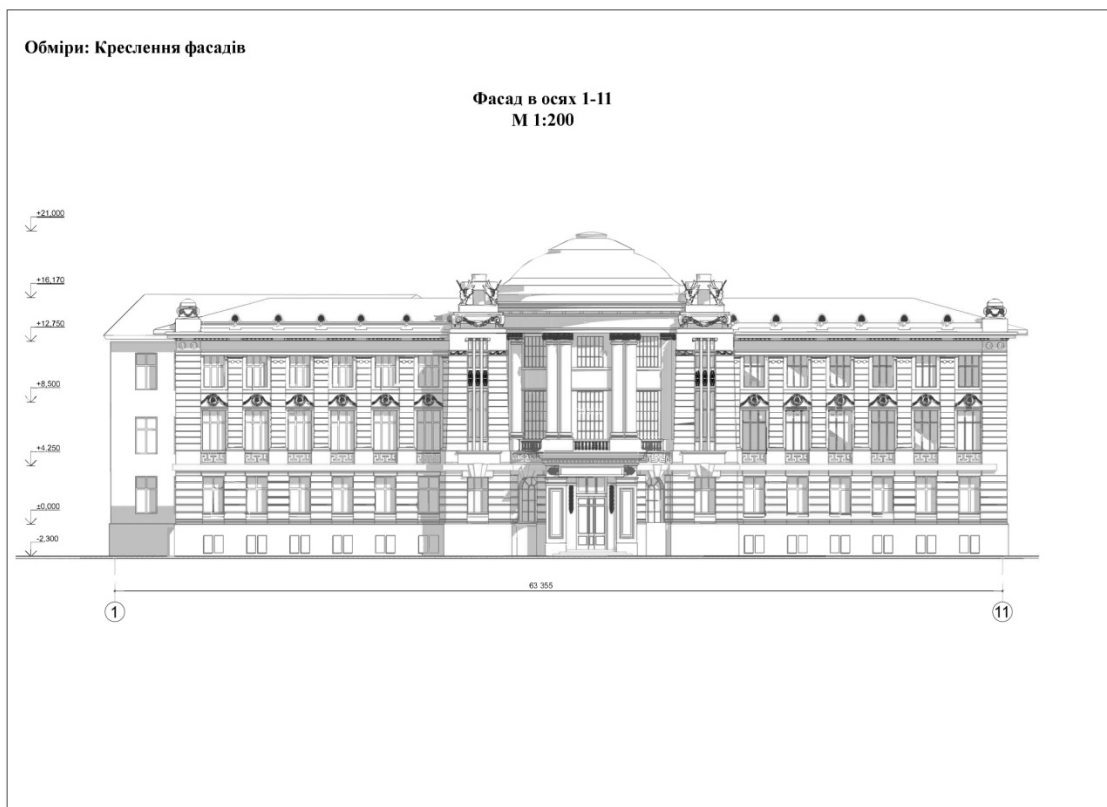
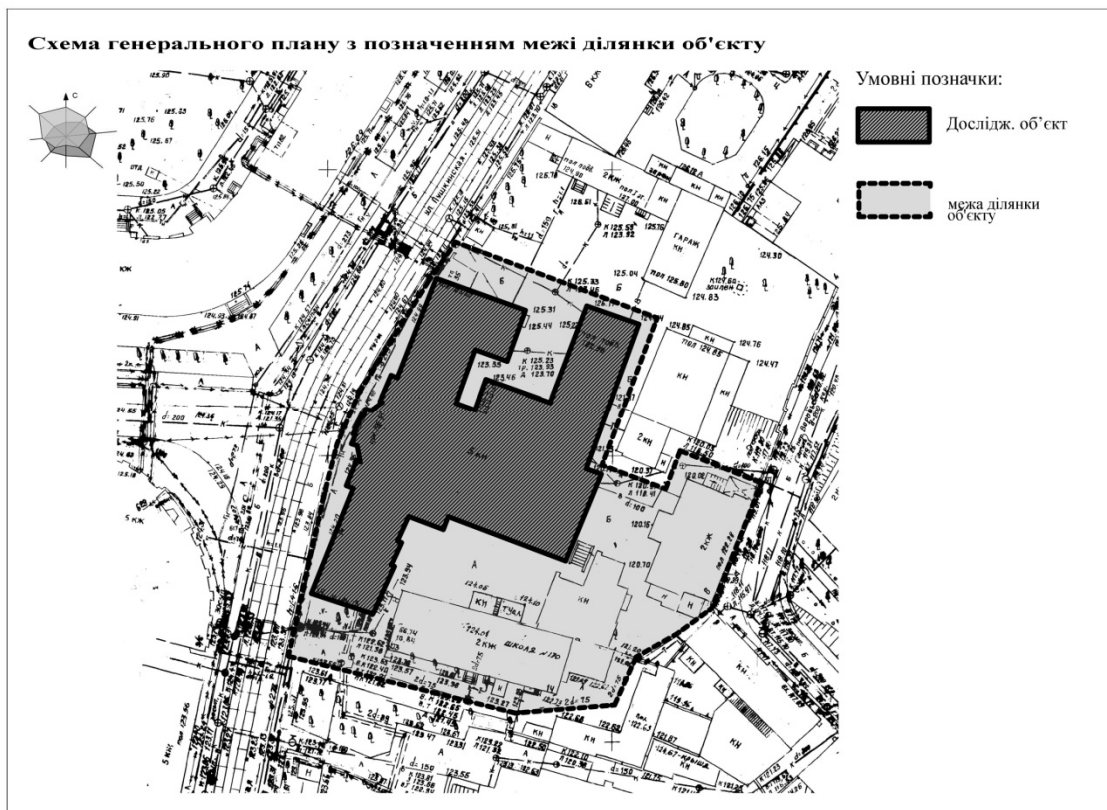

Рисунок Б.2 – Схема генерального плану з позначенням межі ділянки об'єкта та головний фасад будівлі

Обміри: Креслення фасадів

Фасад в осях 11-1
М 1:200

Обміри: Креслення фасадів

Фасад в осях А-Л
М 1:200

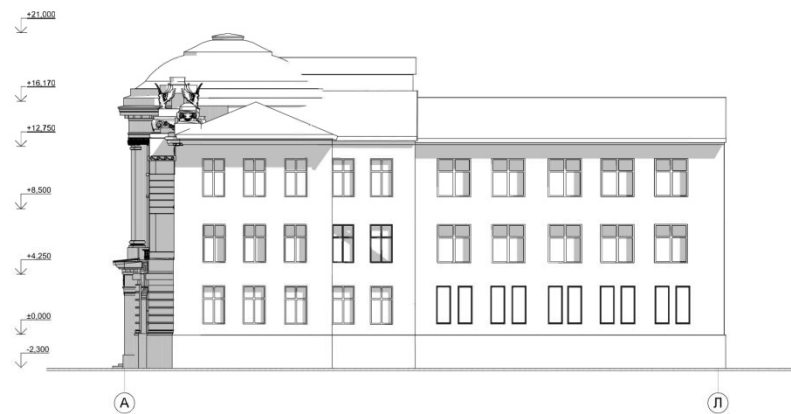

Рисунок Б.3 – Креслення фасадів будівлі

Обміри: Креслення фасадів

Фасад в осях Л-А
М 1:200

Розріз 1-1
М 1:200

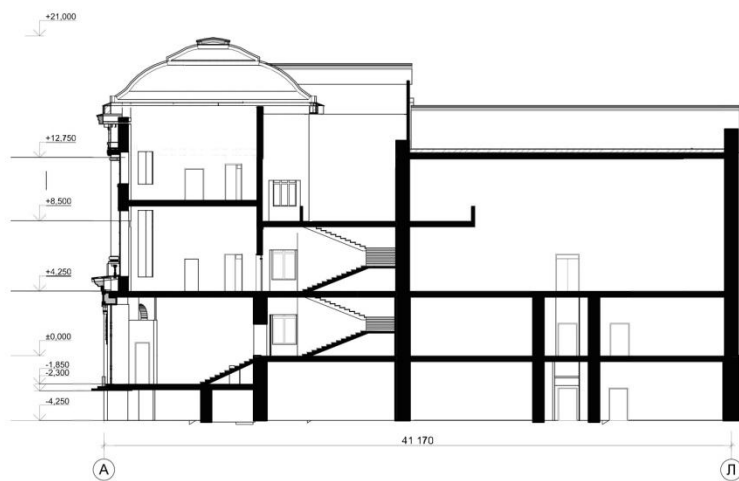
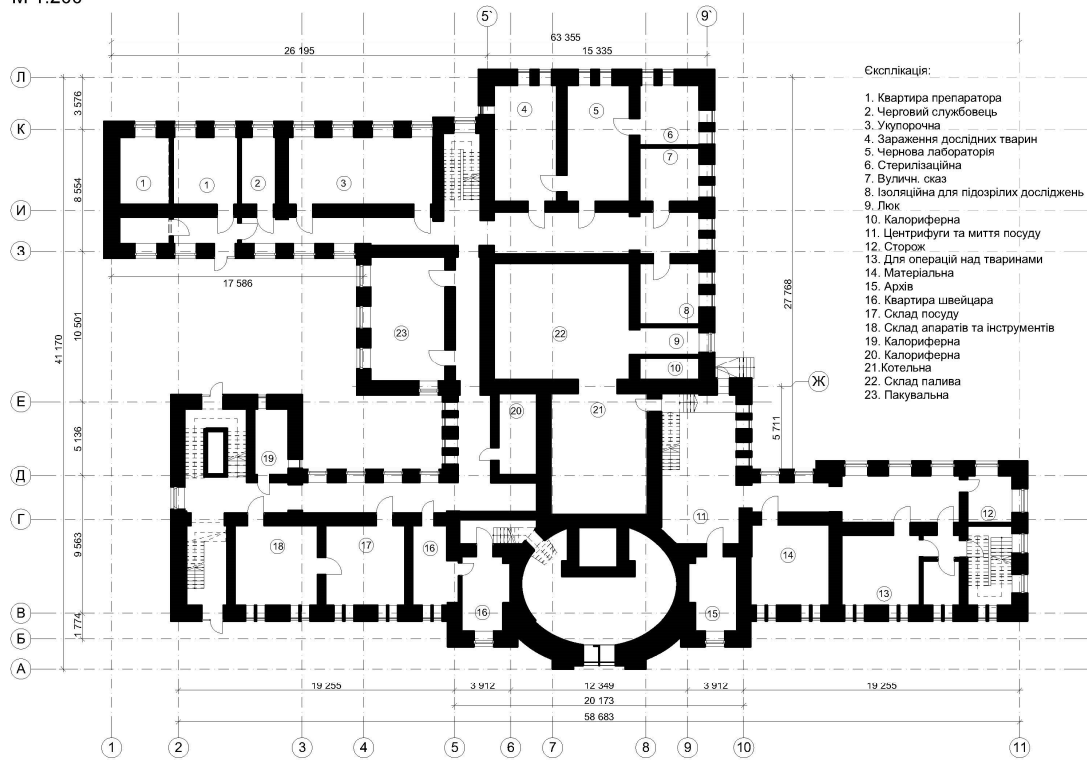

Рисунок Б.4 – Креслення фасаду будівлі та головний розріз

План цокольного поверху
М 1:200

УЧЕБНАЯ ВЕРСИЯ ARCHICAD

План першого поверху
М 1:200

УЧЕБНАЯ ВЕРСИЯ ARCHICAD

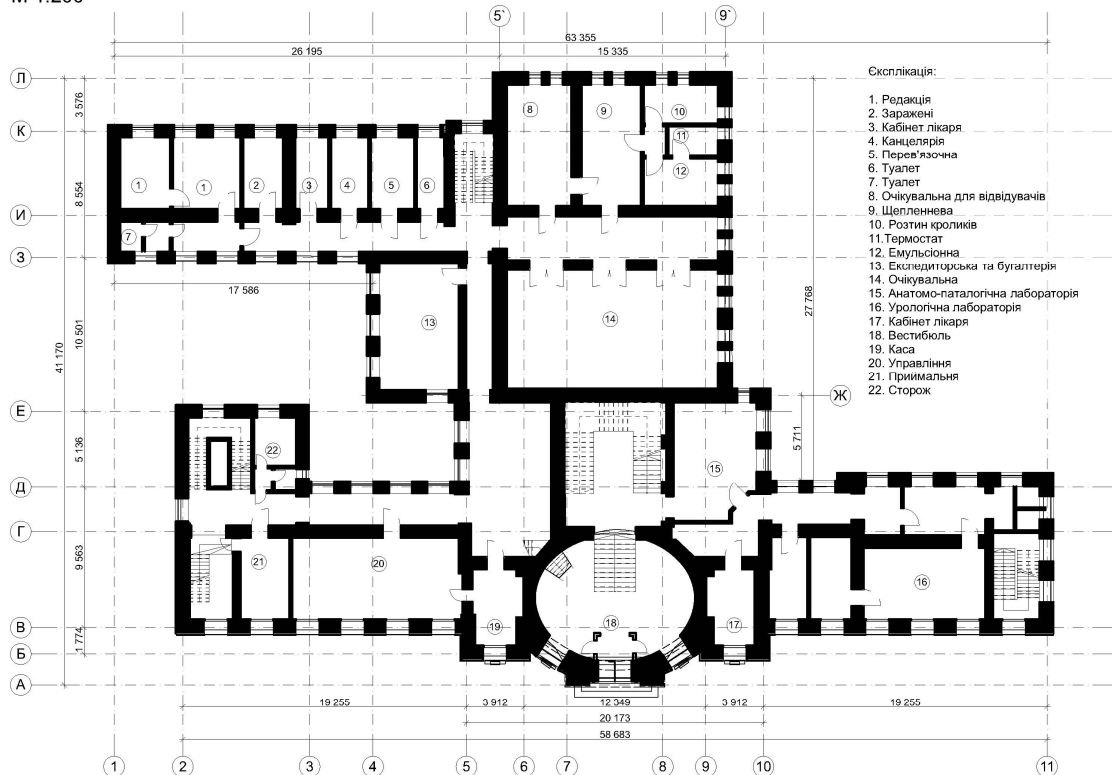

Рисунок Б.5 – Плани цокольного та першого поверху будівлі

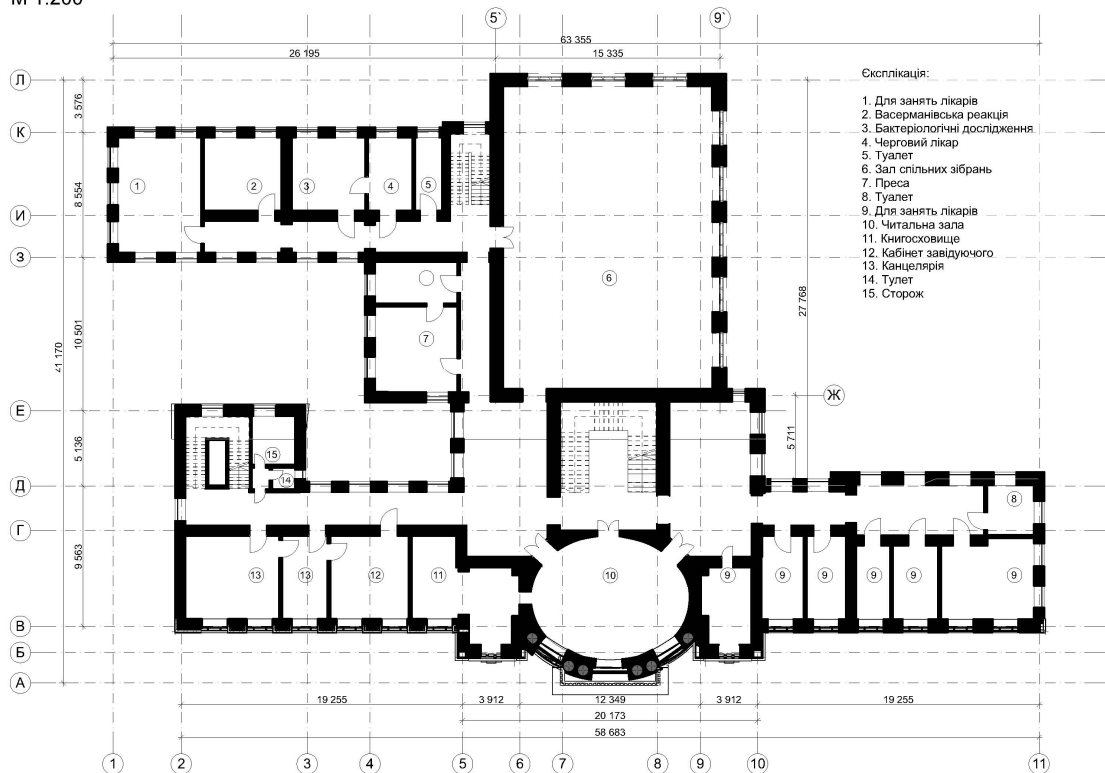

Рисунок Б.6 – План другого поверху будівлі

Фотофіксація: Фото загального вигляду

Рисунок Б.7 – Фотофіксація об'єкта: фасади будівлі

Фотофіксація: Фото деталей

Фотофіксація: Фото фрагментів

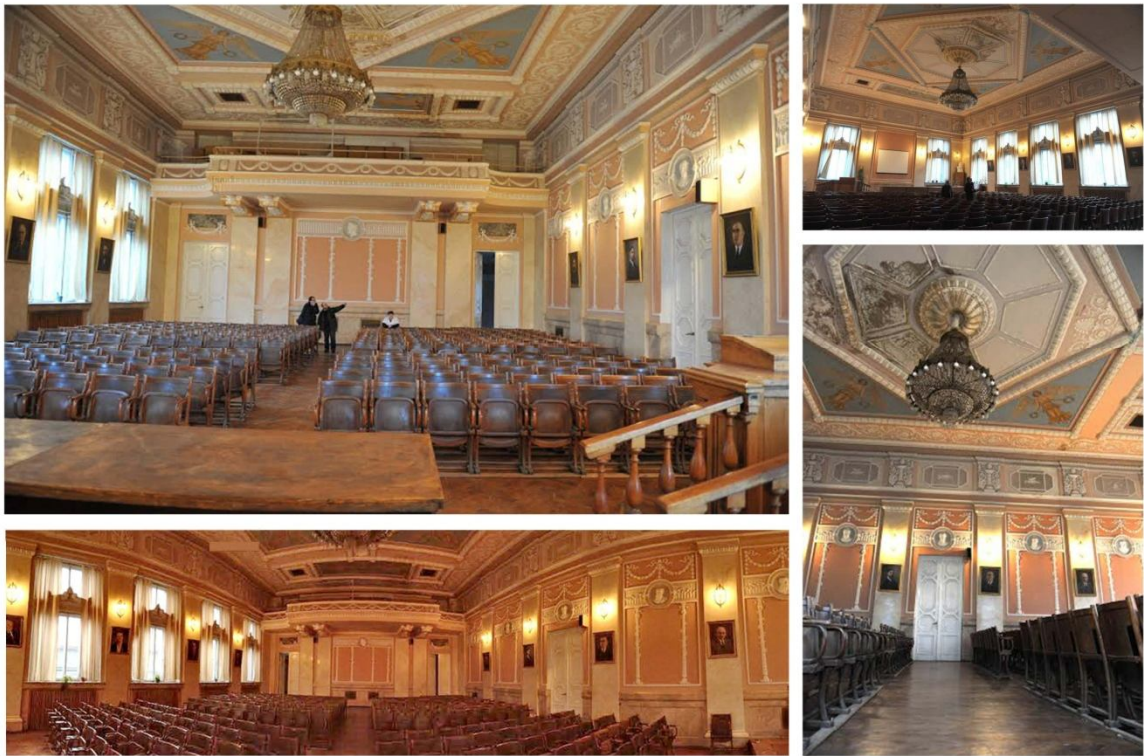
Фотофіксація: Фото охоронних дошок

**Рисунок Б.8 – Фотофіксація об'єкта:
фрагменти деталей фасадів будівлі та меморіальні дошки**

Фотофіксація: Фото інтер'єрів

Фотофіксація: Фото інтер'єрів

Рисунок Б.9 – Фотофіксація об'єкта: інтер'єри основних приміщень будівлі

Фотофіксація: Фото фрагментів інтер'єрів

Фотофіксація: Фото деталей інтер'єрів

Рисунок Б.10 – Фотофіксація об'єкта: фрагменти деталей інтер'єрів

**Фрагмент альбому практичних завдань з дисципліни
«Основи реконструкції будівель та охорона історичної спадщини»
виконаний студенткою 4 курсу С. Козліцькою, 2020 рік**

Керівники роботи д-р арх., професор Г. О. Осиченко та ст. викл. Д. М. Гура

Рисунок Б.11 – Приклад візуалізації досліджуваного об'єкта та його деталей

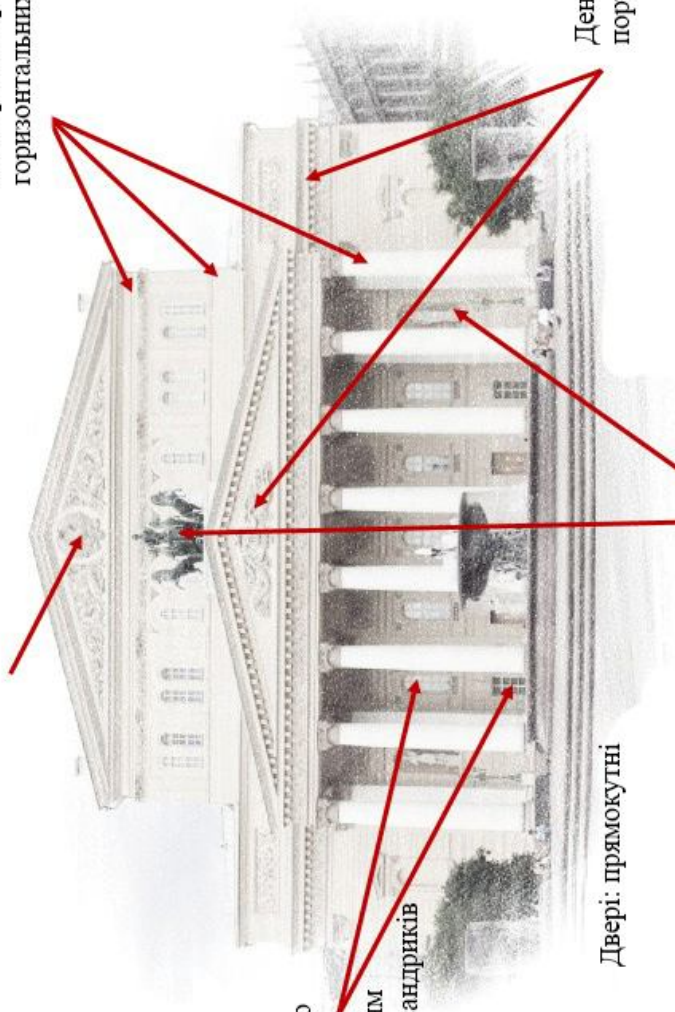
Словник архітектурних стилів та деталей

КЛАСИЦИЗМ

Напрямок у мистецтві XVII - початку XIX ст., заснований на наслідуванні античних зразків, античної поетики. В архітектурі використовує канони і ордерні системи давньогрецької і давньоримської архітектури. Характерні деталі і ознаки: симетричність композиції фасадів, строгість і лаконічність форм, лаконічність декору (скульптури богів, релігійні сцени), сліпі ніші зі статуями

Дахи: купол, двохилі дахи з фронтоном і прикрашеним тимпаном

Лнії: ритм строгих вертикальних і горизонтальних ліній

Вікна: прямокутні або напівциркульні зі скромним оздобленням у вигляді лиштв або сандриків

Двері: прямокутні

Дентикули, фронтони, портик, колони

Форми: прямокутні, трикутні, масивні і стійкі, важливий елемент - портик, стіни членяться пілястрами і портиками

Рисунок В.1 – Особливості стилю класицизм

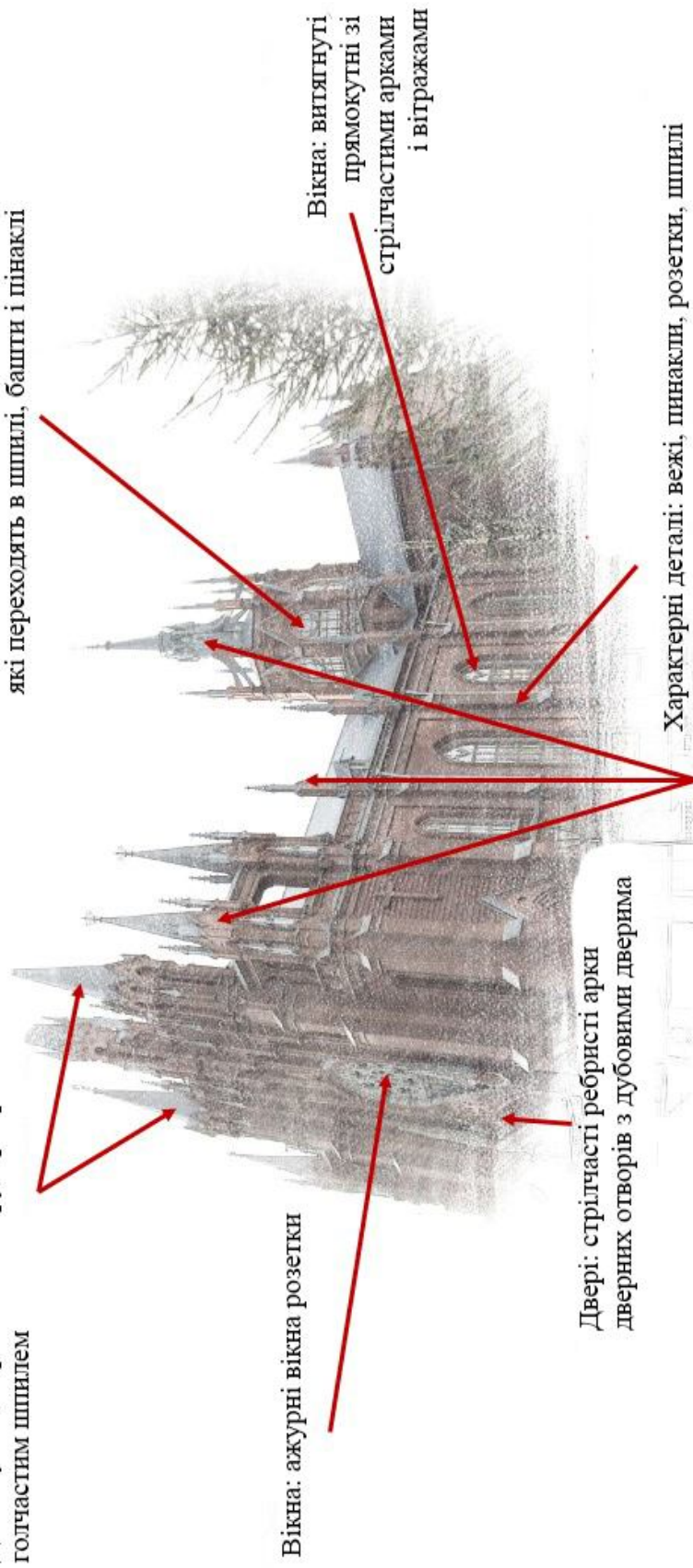

ГОТИКА, ПСЕВДОГОТИКА

Характерні риси і ознаки: вертикальність і симетричність будівель, спрямованість вгору, використання стрілочастих арок і зубчасті стін, веж, шпилів і пинаклі. Синтез мистецтв, в декорі - геометрична стилізація рослинних форм

Композиція: симетричні фасади, будівлі прямокутні в плані, переважання вертикальних ліній пілястр стовпів, які переходять в шпилі, башти і пинаклі

Дахи: вузькі, спрямовані вгору, прикрашені голчастим шпилем

Вікна: ажурні вікна розетки

Вікна: витягнуті прямокутні зі стрілочастими арками і вітражами

Двері: стрілочасті ребристі арки дверних отворів з дубовими дверима

Характерні деталі: вежі, пинаклі, розетки, шпилі

Рисунок В.2 – Особливості стилів готика, псевдоготика

АМПІР

Головна мета мистецтва: вихваляння імперії, імператора, величі держави і військових перемог

Характерні елементи і ознаки стилю: симетричні композиції фасадів, використання елементів ордера (колони, пілястри, фронтони, портики і т.д.), елементи декору асиметричні з рослинними, зоо-мотивами або військовою атрибутикою, використання скульптур, будівлі монументальні і величні

Дахи: ротонди і купола, двохилі дахи з фронтоном

Членування фасадів:
ритм строгих вертикальних і
горизонтальних елементів

Вікна:
прямокутні або напівциркульні

Двері: прямокутні або напівциркульні,
з двохилим масивним порталом, карнизом
на консолях, левами, сфінксами і статуями

Композиція будівлі:
симетрична, регулярне планування, елементи
форми масивні і сталі

Дентикули - ряд невеликих декоративних прямокутних выступів на карнізі в іонічному та коринфському ордерах.
Декоративне ліплення

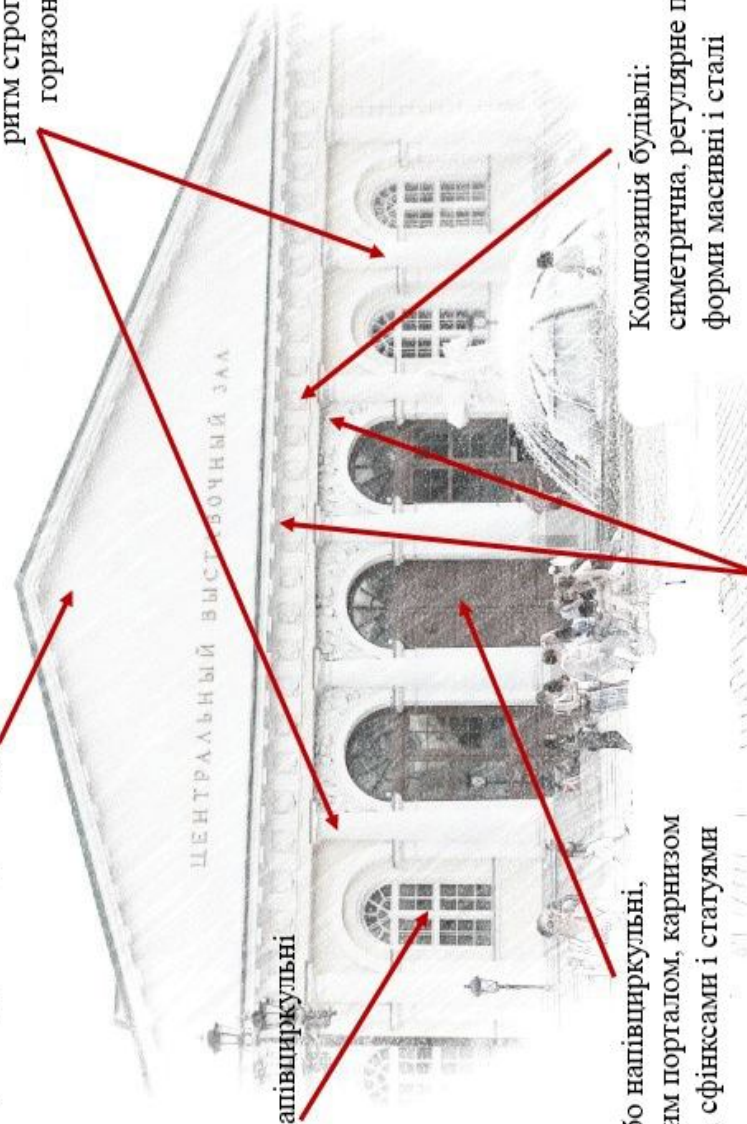

Рисунок В.3 – Особливості стилю ампір

МОДЕРН

Мистецтво спрямовано на вираження індивідуальності архітектора і замовника.

Виділяються декілька ліній модерну в архітектурі: декоративний, раціональний, північний та національно романтичний

Головні елементи і ознаки декоративної лінії модерну: відмова від прямих ліній і кутів, використання звивистих, плавних ліній, рослинного і антропогенного декору, синтез мистецтв, єдність інтер'єру та екстер'єру, використання металу, скла і майоліки в оздобленні, в декорі характерна лінія "удар батога"

Дахи: високі зламані скатні і високі куполи

Лінії: криволінійні, плавні і текучі, хвилеподібні

Композиція: асиметричні фасади, асиметричні плани, багатий декор, багатоярусна композиція

Вікна: різної величини і форми навіть на одному поверсі, прямокутні, арочні або омега-подібні, обрамлені декором

Двері: прямокутні, арочні з мозаїчним орнаментальним обрамленням або декором

Елементи будівлі і композиції: лоджії, балкони з металічними решітками, еркери, металічні огорожі, плавні сходники

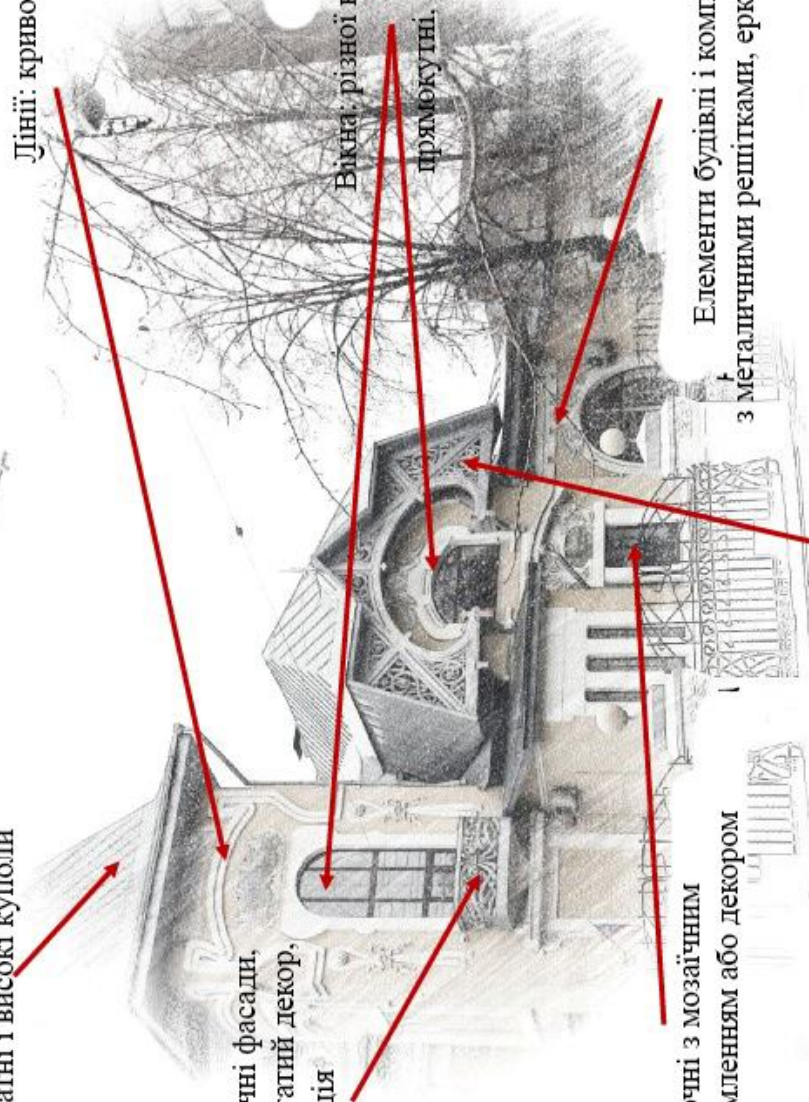

Рисунок В.4 – Особливості стилю модерн

МАВРИТАНСЬКИЙ СТИЛЬ

Мавританському стилю притаманні тонкі східні орнаменти без зображення на них живих істот, що є прямим доказом східного походження більшості елементів цього напрямку.

Особливості: особлива плавність ліній, використання ажурних арок, конічних або стрілчастих куполів, численних колон, плитки та мозаїки, вишуканих арабських орнаментів, написів з Корану, великих масивних дверей.

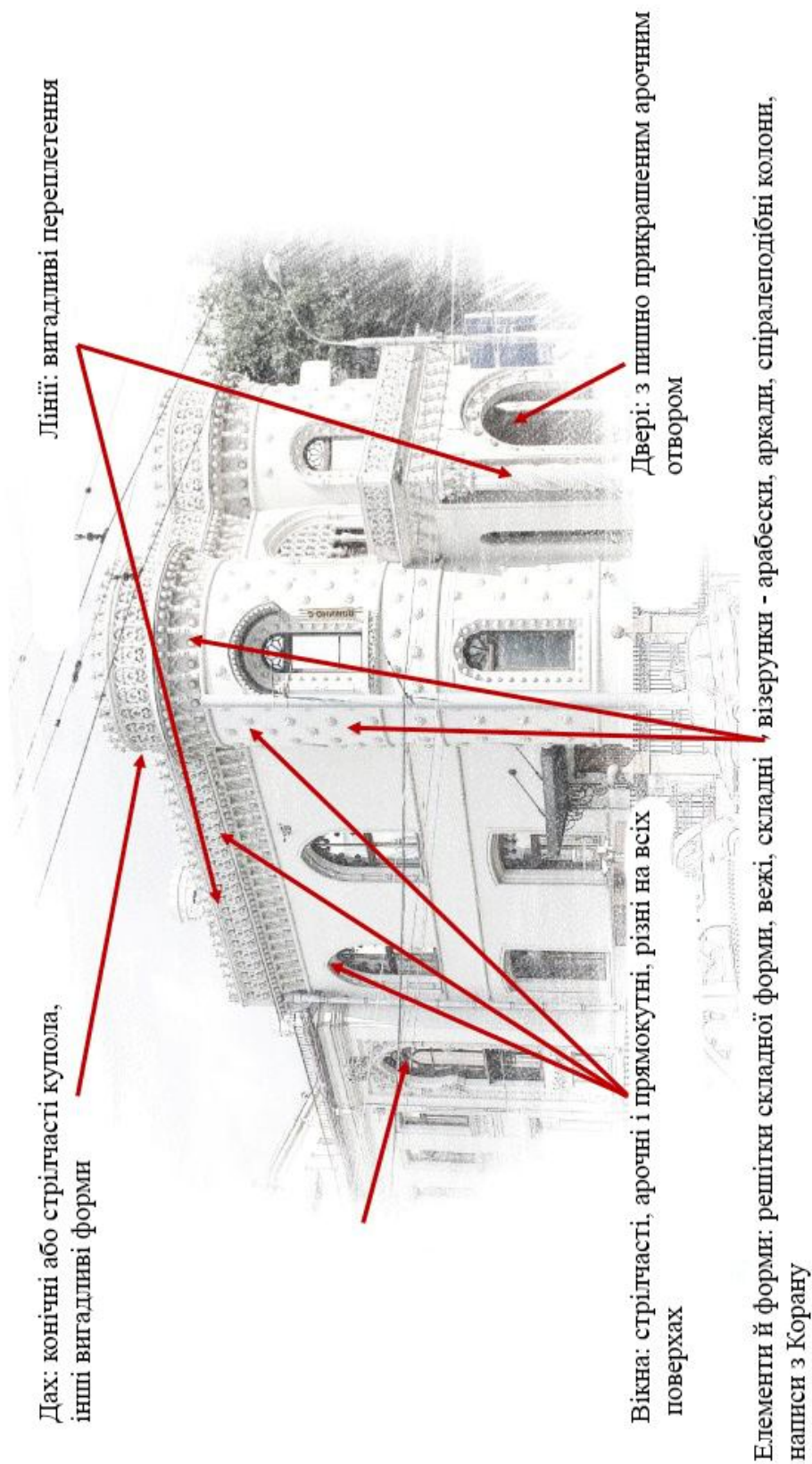

Рисунок В.5 – Особливості мавританського стилю

КОНСТРУКТИВІЗМ

Напрямок у мистецтві, що є виразником формалізму і техніцизму і відкидає ідеологічний зміст мистецтва.

Характерні ознаки та елементи: строгість, геометризм форм, функціональність, відсутність декору, виразні об'ємно-просторово композиції, акцентування в композиції вертикальних комунікацій

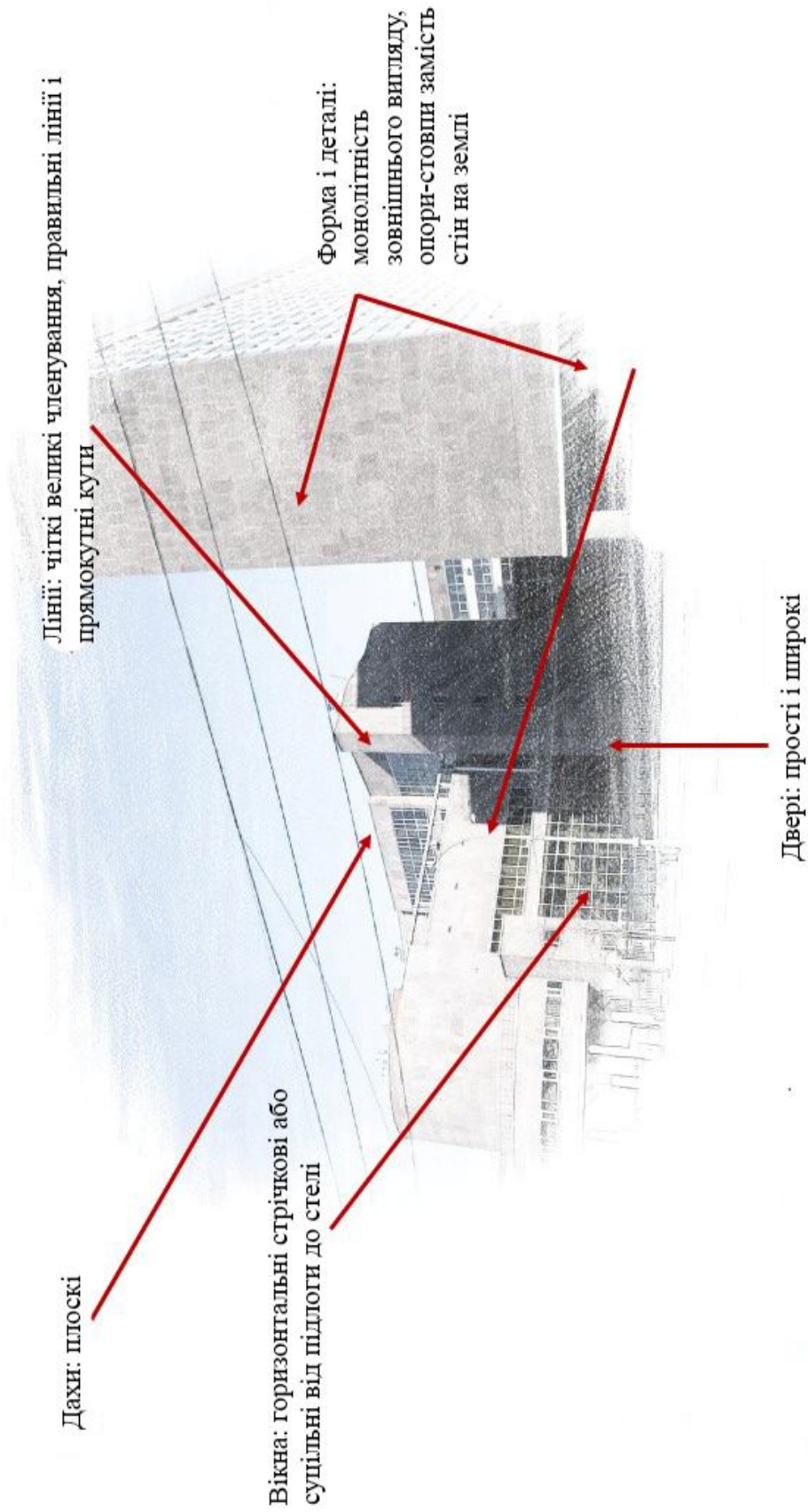

Рисунок В.6 – Особливості стилю конструктивізм

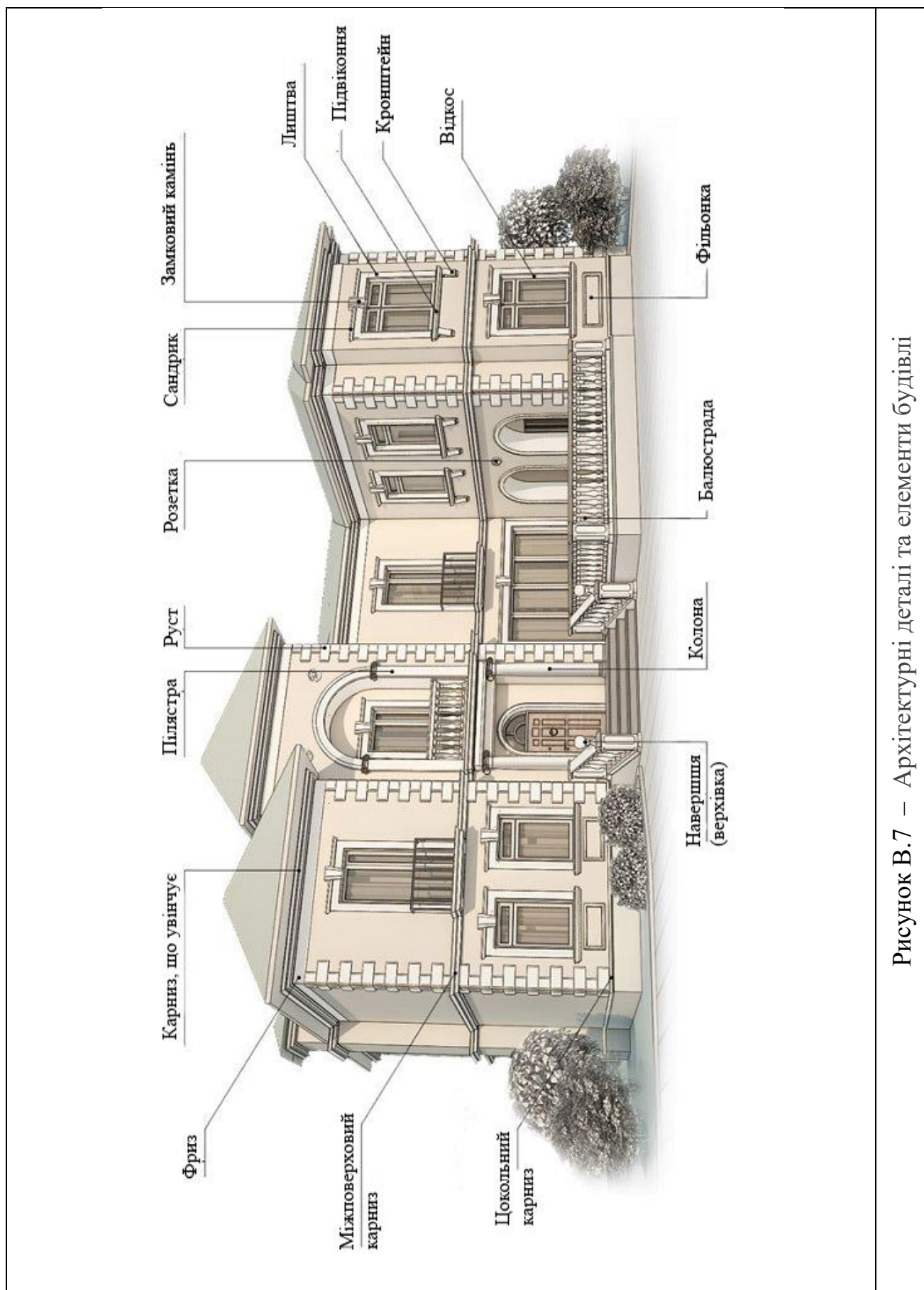

Рисунок В.7 – Архітектурні деталі та елементи будівлі

Акант, аканфа – декор у вигляді листя трав'янистої рослини акант. Це основний мотив коринфського і композитного ордера.

Арабески – орнамент з геометричних фігур, стилізованих листя, квітів, іноді з арабськими написами.

Барельєф – рельєф, де опукла частина зображення виступає над площиною фону не більше ніж на половину висоти.

Бегунец – декоративна цегляна кладка у вигляді паса з трикутних западин, звернених вершинами поперемінно вгору і вниз.

Букраній (букраніон) – декор у вигляді бичачих черепів

Бут – гранітний валун.

Десюдепорт – мальовниче або скульптурне панно над дверима.

Віньєтка – невеликий ліпний орнамент або сюжет.

Вазон – барокове прикраса у вигляді вази без кришки.

Герма – чотиригранний стовп із завершенням у вигляді голови бога Гермеса.

Гільотіровка – малюнок з переплечених кіл.

Гірлянда – бароковий орнамент у вигляді сплечених листя, квітів і фруктів.

Горельєф – рельєф, де опукла частина зображення виступає над площиною фону на половину і більше висоти.

Графіті – зображення або написи, видряпані на стінах та інших поверхнях.

Гребінець – фігурні завитки, що прикрашають верх стіни і віконні наличники.

Гризайль – монохромний декоративний живопис відтінками одного кольору (зазвичай сірого або коричневого), що імітує об'ємність.

Дентікули – ряд невеликих прямокутних виступів-зубчиків.

Динька – потовщення на стовпах, колонках, в наличниках вікон і дверних порталах, характерне для російської дерев'яної і мурованої архітектури XIII – XVIII століть.

Іоніки – орнамент у вигляді яйцеподібних опуклостей. Іоніки схожі на ряд яєць зі зрізаними верхівками, між якими вставлені дротики або стріли.

Картуш – прикраса у вигляді щита або не до кінця розгорнутого сувою, оточеного стрічками або листям. На картушах поміщають герб, емблему або напис і розміщують над входом до палацу.

Ліпнина – рельєфні прикраси, відлиті або відпресовані з гіпсу, штукатурки, бетону.

Мозаїка – художнє зображення з різнокольорових дрібних камінчиків, шматочків смальти і кольоровий глазурованої кераміки.

Маскарон – рельєф у вигляді маски, яка зображує людське обличчя або голову тварини. Використовують в класицизмі, бароко і модерні.

Медальйон – ліпний або різьблений рельєф, розпис, мозаїка в овальному або круглому обрамленні.

Молдинг – накладна кругла планка з поперечними перетинами.

Меандр – геометричний орнамент у вигляді ламаної під прямим кутом лінії. Він названий по імені дуже звивистої річки Меандр в Малій Азії.

Набірна колонка – декоративний стовпчик, складений з дрібних різьблених елементів. Був популярний в давньоруській архітектурі.

Панно – обрамлена рамою або рамкою орнаменту частина стіни, заповнена мальовничим або скульптурним зображенням.

Поребрик – ряд цегли, покладених під кутом до зовнішньої поверхні стіни.

Путті – скульптурне або живописне зображення немовлят. Крилаті фігурки пухлощоків – Купідони, Амури або Херувими. Часто їх зображують з луками. Путті та Купідони були особливо популярні в епоху бароко.

Руст – рельєфна кладка або облицювання стін камінням з грубо отесанної або опуклою лицьовою поверхнею. Руст створює враження потужності, масивності будівлі.

Раковина, рококо – орнамент у вигляді стилізованої раковини. Це головний мотив рококо і наришкинського бароко.

Розетка – орнамент у вигляді пелюстків квітки або декількох однакових листя, радіально розходяться з серцевини. У готиці орнамент набув форми круглої віконної троянди і став відмінною ознакою готичної архітектури.

Сграффіто (графіто) – декоративне оздоблення фасадів нанесенням декількох тонких різнокольорових шарів штукатурки і подальшим прошкрябуванням верхнього шару до нижнього (фонового).

Сухарики (дентікулами) – ряд спрямованих вниз зубчиків.

Смальта – кольорове непрозоре скло. Смальту виготовляли виплавною скла з солями і оксидами металів.

Урна – декоративна посудина з кришкою.

Фільонка – декоративна прямокутна виїмка на гладкій поверхні стіни або двері облямована профільованою рамкою. Внутрішню поверхню фільонки називають полем, яке може бути на одному рівні зі стіною або вище його. Поле фільонки може прикрашатися рельєфною, живописною або орнаментальною композицією.

Фреска – живопис по сирій штукатурці. При висиханні міститься в штукатурці вапно утворює тонку прозору плівку, що захищає фреску.

Флагшток – декоративний кронштейн для кріплення прапора до фасаду стін.

Шеврон – орнамент у вигляді зигзагу.

Ширінка – квадратна або прямокутна виїмка в стіні кам'яної будівлі, облямована профільованою рамкою. В середині неї іноді поміщають кахель або ліпнину. Часто будівлі прикрашали поясом з ширінок.

Для формування словника використанні матеріали:

1. Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу - <https://liveinmsk.ru/article/putevoditel-po-arkhitekturnym-stilyam-p4-c1>, вільний – (дата звернення: 1.02.2021). – Назва з екрана

2. Тимофієнко В. Архітектура і монументальне мистецтво: терміни та поняття / В. Тимофієнко. – Київ : Головкивархітектура, 2002. – 470 с.

3. Короткий словник-довідник / За заг. ред. А.П. Мардера. – Київ, Будівельник, 1995. – 335 с. Екземпляри наявні в бібліотеці ХНУМГ.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до організації самостійної роботи та проведення практичних занять
із навчальної дисципліни

**«ОСНОВИ РЕКОНСТРУКЦІЇ БУДІВЕЛЬ
ТА ОХОРОНА ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ»**

*(для студентів 4 курсу
спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)*

Укладач **ОСИЧЕНКО** Галина Олексіївна

Відповідальний за випуск *О. А. Попова*
Технічний редактор *О. В. Михаленко*
Комп'ютерне верстання *Г. О. Осиченко*

План 2021, поз. 49М

Підп. до друку _16.03.2021. Формат 60x84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 2,0.
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.